

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

Bulletin of Science and Education

№ 7(37) 2025

Видавнича група «Наукові перспективи»

Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 7(37) 2025

Київ – 2025

- Нікоряк Н.В.** 598
*«СНИ ЕДІПА» (2016): СУЧАСНА КІНОРЕЦЕПЦІЯ
АНТИЧНОГО МІФУ ПРО ЕДІПА*
- Одінцова О.О., Балтремус В.Є.** 609
*ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ
ДОДАТКІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ*
- Островська М.Я., Маргітич К.Є.** 623
*ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІОГРАМИ
ФАХІВЦЯ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ВЧИТЕЛЯ, ЗДАТНОГО
ПРАЦЮВАТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ*
- Островський О.О., Маргітич К.Є.** 635
*ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВОЇ МОВИ*
- Присташ А.** 644
*«ЧУЖЕ» (ОРІЄНТАЛЬНЕ) ЯК СТИМУЛ ДО ВЛАСНИХ
ТВОРЧИХ ПОШУКІВ: АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ –
ДОСЛІДНИК ТВОРЧОСТІ АНТАРИ ІБН ШАДДАДА*
- Рубан А.А.** 654
*РОЛЬ ЛИСТІВ У РОМАНІ ДЖЕЙН ОСТІН «ГОРДІСТЬ ТА
УПЕРЕДЖЕННЯ»*
- Румянцева О.А., Цимбал Н.А., Ляшенко І.В.** 668
*ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У
ФІЛОЛОГІЧНУ ОСВІТУ В ЗВО: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ
АСПЕКТ*
- Сафонова Н.А., Кирпита Т.В.** 689
*ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В
АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ*
- Свистун Н.О., Вийванко Ю.О.** 703
*ТИПИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ В СЛОВОСПОЛУЧЕННЯХ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ*

УДК 81'367.625 (477+438)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-703-715](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-703-715)

Свистун Ніна Олександрівна кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, тел.: (097) 264-30-74, <https://orcid.org/0000-0003-0398-8803>

Вийванко Юлія Олегівна студентка, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, тел.: (066) 966-81-49

ТИПИ ПІДРЯДНОГО ЗВ'ЯЗКУ В СЛОВОСПОЛУЧЕННЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Вивчення синтаксичної будови мови, зокрема словосполучень як її фундаментальних одиниць, є важливим аспектом у лінгвістиці. У цьому контексті підрядний зв'язок є основним механізмом, що забезпечує смислову та граматичну цілісність словосполучень, відображаючи їхню ієрархічну будову.

Попри спільне слов'янське походження, українська та польська мови демонструють суттєві розбіжності у способах реалізації синтаксичних відношень, зокрема узгодження, керування та прилягання. Недостатній рівень дослідження цих відмінностей на граматичному та смисловому рівнях створює виклики як для теоретичного осмислення мовних систем, так і для практичних аспектів міжмовної комунікації.

Метою дослідження є зіставний аналіз типів підрядного зв'язку у словосполученнях української та польської мов для виявлення спільних та відмінних рис, специфічних особливостей їх функціонування, що дозволяє розкрити особливості граматичної будови обох мов та їхню взаємодію на синтаксичному рівні.

Здійснений аналіз виявив, що узгодження є поширеним типом зв'язку в обох мовах, проте існують суттєві відмінності в неповному узгодженні, особливо у формах множини, та специфічні випадки у польській мові. У керуванні виявлено значну кількість розбіжностей, які проявляються у вимогах до відмінкових форм та використанні прийменникових/безприйменникових конструкцій. Щодо прилягання, то незважаючи на те, що багато конструкцій мають аналогічну форму, спостерігаються відмінності утворень прислівників та використання дієприкметників.

Розуміння цих розбіжностей є критично важливим для глибокого вивчення обох мов, їхнього викладання та застосування.

Ключові слова: словосполучення, синтаксичний зв'язок, узгодження, керування, прилягання, українська мова, польська мова.

Svystun Nina Oleksandrivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, tel.: (097) 264-30-74, <https://orcid.org/0000-0003-0398-8803>

Viyvanko Yuliya Olehivna student, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, tel.: (066) 966-81-49

TYPES OF SUBORDINATIVE CONJUNCTION IN UKRAINIAN AND POLISH WORD PHRASE: COMPARATIVE ASPECT

Abstract. The study of the syntactic structure of language, in particular word combinations as its fundamental units, is an important aspect in linguistics. In this context, the subordinating conjunction is the main mechanism that ensures the semantic and grammatical integrity of word combinations, reflecting their hierarchical structure. Despite their common Slavic origin, the Ukrainian and Polish languages demonstrate significant differences in the ways of implementing syntactic relations, in particular, agreement, control and adjacency. The insufficient level of research on these differences at the grammatical and semantic levels creates challenges both for the theoretical understanding of language systems and for the practical aspects of interlingual communication.

The aim of the study is a comparative analysis of the types of subordinating conjunctions in Ukrainian and Polish phrases to identify common features, differences and specific features of their functioning, which will allow us to reveal the features of the grammatical structure of both languages and their interaction at the syntactic level.

The analysis revealed that agreement is a common type of conjunction in both languages, but there are significant differences in incomplete agreement, especially in plural forms, and specific cases in Polish. In control, a significant number of differences were found, which are manifested in the requirements for case forms and the use of prepositional/non-prepositional constructions. Regarding adjacency, although many constructions have a similar form, there are differences in the formation of adverbs and the use of participles. Understanding these differences is critically important for a deep study of both languages, their teaching and application.

Keywords: word combination, syntactic connection, coordination, control, fit, Ukrainian language, Polish language.

Постановка проблеми. Дослідження синтаксичної будови мови, зокрема словосполучень як її базових одиниць, є важливим аспектом лінгвістичних студій. У цьому контексті підрядний зв'язок є одним із основних механізмів формування семантико-синтаксичної цілісності словосполучень, який відображає ієрархічні відношення між їхніми компонентами.

Українська та польська мови попри спільну слов'янську основу демонструють значні відмінності у системі синтаксичних відношень, зокрема у способах реалізації узгодження, керування та прилягання. Недостатня вивченість цих розбіжностей на формально-граматичному та семантичному рівнях створює певні труднощі як у теоретичному розумінні функціонування мовних систем, так і в практиці міжмовної комунікації, перекладу та методики викладання.

Актуальність роботи зумовлена багатоаспектним значенням словосполучення як базової синтаксичної одиниці, що перебуває в центрі наукових інтересів як українського, так і польського мовознавства. Дослідження синтаксичних зв'язків у словосполученнях, попри їхню тривалу історію, зберігає свою релевантність у сучасному мовознавстві і є важливим для розвитку лінгвістичної теорії, зокрема в галузі типології синтаксису, а також для покращення методик вивчення цих мов. Аналіз типів підрядного зв'язку дозволить не лише поглибити розуміння граматичної будови обох близькоспоріднених слов'янських мов, а й виявити спільні риси та унікальні відмінності на синтаксичному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика синтаксичних зв'язків у словосполученнях є предметом ґрунтовних досліджень як в українському, так і в польському мовознавстві. Зокрема, на рівні синтаксису вагомий внесок зроблено у працях таких відомих науковців, як І. Вихованець [1], О. Волох [2], Л. Гнатюк та О. Бас-Кононенко [3], П. Дудик та Л. Прокопчук [4], К. Шульжук [12] та ін. Синтаксичні особливості взаємодії української та польської мов, зокрема типи підрядного зв'язку, знайшли відображення у працях М. Зелінської та Д. Фендак [5], І. Кононенко [7] та Н. Місяць [9].

Основною метою статті є зіставний аналіз типів підрядного зв'язку у словосполученнях української та польської мов для виявлення спільних та відмінних рис, специфічних особливостей їх функціонування. Цей аналіз дозволить розкрити особливості граматичної будови обох мов та їхню взаємодію на синтаксичному рівні.

Вказана мета передбачає виконання таких завдань:

- виокремити та класифікувати основні структурні моделі словосполучень із підрядним зв'язком, що функціонують в українській та польській мовах, на основі їхніх формально-граматичних ознак;
- описати способи формального вираження підрядного зв'язку в досліджуваних мовах;
- зіставити типи залежності між головним і підрядним компонентами у словосполученнях з підрядним зв'язком в українській та польській мовах (узгодження, керування, прилягання);
- встановити типологічні подібності та специфічні відмінності у функціонуванні основних типів підрядного зв'язку.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення як синтаксична одиниця відіграє важливу роль у формуванні та функціонуванні мовної системи. Його дослідження має довгу історію, що відображає еволюцію лінгвістичної думки. Виникнення словосполучень корелює з еволюцією когнітивних процесів людини. Поглиблення аналітичних здібностей індивіда щодо перцепції дійсності зумовило диференціацію її сприйняття, що призвело до усвідомлення семантичних зв'язків між лексичними одиницями як репрезентації взаємодії між об'єктами та феноменами зовнішнього світу, а також внутрішніми психічними станами [4, с. 21].

Сучасна термінологія, що використовується для опису словосполучень в українській мові, має свої корені в граматиках XIX - початку XX століття. Так, Й. Левицький у своїй граматиці вперше подає визначення «узгодження» та «керування».

Історичний розвиток термінології української граматики свідчить про те, що терміни для позначення підрядного зв'язку були запозиченими, проте з часом виникла потреба в їх уточненні та доповненні. Це пов'язано з тим, що українська мова має свої специфічні особливості, які не завжди повністю відображаються в запозичених термінах [11, с. 177].

Найбільш обґрунтованим є визначення І. Вихованця, який трактує словосполучення як залежну від речення непередикативну синтаксичну конструкцію, що являє собою граматично та семантично об'єднані два або більше повнозначних слова (чи їхніх форм). З погляду змісту, це складне найменування явищ реальності, а з формально-синтаксичного боку – поєднання повнозначних слів, організоване за принципами підрядного або сурядного зв'язку [1, с. 9].

О. Волох зазначає, що словосполучення постає як синтаксично та семантично інтегрована одиниця, утворена шляхом сполучення лексем відповідно до нормативних правил мови. При цьому вказується, що компоненти словосполучення характеризуються смисловою єдністю

компонентів, проте демонструють диференційований граматичний статус: один елемент функціонує як головний, а інший – як залежний. Дослідник стверджує, що «словосполучення є окремим об'єктом синтаксису... й використовується в комунікації лише у складі речення, виступаючи його безпосереднім компонентом та виконуючи функцію головних або другорядних членів речення» [2, с. 190].

Словосполучення займає проміжне місце між словом та реченням і відповідно має з ними як спільні, так і відмінні риси. Спільним є те, що ні слово, ні словосполучення не можуть самотійно передавати повне повідомлення, а стають комунікативно значущими лише в контексті речення. Попри те, що обидві одиниці слугують для називання, їхня структура неоднакова: словосполучення формується щонайменше двома повноцінними словами, що створює базовий контекст для кожного з них і забезпечує більшу конкретність та точність у вираженні думки, ніж окреме слово [12, с. 32-33].

Основна відмінність між словосполученням і реченням полягає в їхньому функціональному призначенні: перше використовується для називання, друге – для передачі повідомлення. Проте, на думку І. Кононенка, ця різниця не є абсолютною, оскільки словосполучення опосередковано залучене до комунікації, а речення може виконувати певні номінативні завдання. Водночас наявність або відсутність предикативності є визначальним критерієм розмежування цих двох одиниць. Важливим аспектом для розуміння словосполучення є його здатність співвідноситися з єдиним, хоча й складно структурованим, поняттям [7, с. 568-569].

Становлення словосполучень в українській мові є результатом тривалого еволюційного процесу, що характеризується поступовим усталенням їхньої структури та лексичного складу протягом багатьох поколінь. На відміну від слів, які функціонують як відносно статичні мовні одиниці, словосполучення виступають динамічними утвореннями. Їхнє виникнення детерміноване творчим процесом мовця, що передбачає комбінування повнозначних лексичних одиниць відповідно до певних структурних моделей. Отже, формування словосполучень не є випадковим поєднанням слів, а підпорядковується чітко визначеним системним закономірностям. Для відображення та категоризації явищ об'єктивної дійсності мовець продукує словосполучення, кожне з яких становить індивідуальний результат його семантико-структурної мовленнєвої діяльності, незалежно від форми експлікації думки (усної чи письмової) [4, с. 22-23].

У польській лінгвістиці спостерігається тенденція не виокремлювати словосполучення як самотійну мовну одиницю, і чимало вчених

ухиляються від використання цього терміна. Проте, існує й інша позиція, яку, зокрема, обстоював З. Клеменевич. Він стверджував, що елементи словосполучення формують нову, складнішу синтаксичну єдність, значення якої є відмінним і ширшим, ніж сума значень окремих її компонентів. При цьому в польській лінгвістиці замість терміна «словосполучення» часто використовують поняття «grupa składniowa» (синтаксична група) на противагу реченню [13, с. 11-12].

Порівняльний аспект словосполучень в українській та польській мовах, типових для слов'янської мовної групи, демонструє наявність трьох основних видів підрядного зв'язку: узгодження (*сонячний день* // *słoneczny dzień*), керування (*читати газету* // *czytać gazetę*) та прилягання (*співати голосно* // *śpiewać głośno*). Дослідження структури цих одиниць виявляє як універсальні, так і специфічні для кожної мови структурні риси, що виявляються у всіх видах підрядного зв'язку. Крім того, важливо підкреслити присутність категорії персональності у польських словосполученнях, що відрізняє їх від українських [7, с. 569].

Узгодження (Związek zgody) – це тип підрядного синтаксичного зв'язку, що характеризується формальною залежністю пояснювального слова від головного, де залежне слово приймає ті ж граматичні форми, що й головне слово [2, с. 36].

В українській та польській мовах у словосполученнях, де наявне узгодження, іменники зазвичай виконують роль головного слова, а прикметники, займенники, порядкові числівники та дієприкметники є залежними компонентами. Наприклад: *цікава розповідь* // *ciekawa opowieść*, *зелене яблуко* // *zielone jabłko*, *свіжий хліб* // *świeży chleb*, *розбита ваза* // *rozbita waza*, *прочитана книга* // *przeczytana książka*.

Узгодження буває двох видів – повне і неповне. При повному узгодженні головне та залежне слово узгоджуються у роді, числі та відмінку (*весняного ранку*, *чорною брамою*, *моїх снів*).

В українській мові прикметники в називному відмінку множини демонструють єдине закінчення -і (-ї), наприклад: *нові знайомі*, *нові столи*, *нові ручки*, *нові вікна*. Натомість для польської мови характерне чітке розрізнення форм множини.

Тут функціонує бінарна опозиція між чоловічо-особовими та нечоловічо-особовими формами. Чоловічо-особові прикметники в називному відмінку множини можуть мати закінчення -і (з попереднім пом'якшенням приголосного: *młodzi chłopcy*) або -у (після стверділих приголосних, як у *starzy panowie*). Водночас нечоловічо-особові форми прикметників у називному відмінку множини завжди закінчуються на -е, наприклад: *młode dziewczyny*, *duże miasta*, *kolorowe kwiaty* [7, с. 574].

У польській мові існують особливі випадки узгодження, які відрізняються від українських. Наприклад, з іменниками, що позначають групу осіб (як-от *państwo* у значенні «подружжя», *wujostwo* «дядьки з тітками»), прикметники вживаються у формі множини, хоча сам іменник має форму однини. Це можна простежити у словосполученнях «*mili państwo*» або «*serdeczni wujostwo*». Водночас іменники *małżeństwo* та *rodzeństwo* вимагають узгодження прикметників у формі однини, наприклад: *zgodne małżeństwo*, *liczne rodzeństwo*. Крім того, оскільки польське слово «*jeden*» (один) не відмінюється і не змінюється за родами у складі числівників, словосполучення з ним мають іншу структуру, ніж в українській мові. Наприклад: *pro dwadzieścia jedną książkę* // *o dwudziestu jeden róż* [7, с. 574].

I. Кононенко на основі зіставного аналізу словосполучень виокремлює шість основних типів співвідношень:

1) семантична та структурна близькість (словосполучення мають схоже значення та будову, наприклад: *zielona trawa* // *zielona trawa*);

2) різні внутрішні форми ад'єктивів (в одній мові використовується прикметник з іншою внутрішньою формою або дієприкметник, що впливає на семантику, наприклад: *wychodni kostium* // *wizytowy garnitur*);

3) варіантність / безваріантність (українська мова допускає паралельне вживання синонімічних прикметників (наприклад, *снігова/сніжна курява*), тоді як польська має більш чітке розмежування (*śnieżna zima* проти *śniegowa góra*));

4) різні синтаксичні структури (вживання субстантивно-прикметникової конструкції / вживання словосполучення іншої синтаксичної структури (з іменниками, прийменниками, прислівниками), що породжує додаткові конотації, наприклад: *bratni smil* // *stół brata*; *książkowa polica* // *półka na książki*);

5) описові конструкції (в українській мові використовується субстантивно-прикметникове словосполучення, а в польській – описова конструкція, що робить прикметник безеквівалентним. Наприклад: *chwilinna sprawa* // *sprawa na jedną minutę*; *twarzowy kostium* // *костюм, що личить*);

6) в одній мові функціонує словосполучення «іменник + прикметник» (часто стале), а в іншій йому відповідає одне слово. Наприклад: *nobeliński laureat* // *noblista*; *widowia* // *widownia*; *rozsole* // *rozsole* [7, с. 575-576].

Керування (Związek rządu) – це тип підрядного синтаксичного зв'язку, де залежне слово вживається при головному тільки в певному відмінку. В українській та польській мовах у ролі керуючого слова у

словосполученнях може виступати будь-яка повнозначна частина мови. Залежними компонентами найчастіше є іменники або займенники, що мають предметне значення [3, с. 179]. Наприклад: *склянка води* // *szklanka wody*, *говорити про нього* // *mówić o nim*, *вдячний за допомогу* // *wdzięczny za pomoc*.

Розрізняють два типи керування: безпосереднє та посереднє. Безпосереднє керування, також відоме як пряме, характеризується тим, що залежне слово в потрібному відмінку приєднується до головного без будь-яких прийменників (*любуватися морем*, *керівник класу*; *śłuchać muzyki*, *potagać koledze*). Натомість посереднє керування передбачає використання прийменника для зв'язку залежного слова з головним (*оповідання про море*, *більше за всіх*; *iść do szkoły*, *siedzieć przy stole*) [5, с. 27].

У лінгвістиці існує поділ типів керування залежно від того, наскільки необхідним є залежне слово для розуміння головного. Зазвичай розрізняють сильне та слабе керування, але деякі мовознавці виділяють також проміжний тип – напівсильне керування. Сильне керування характеризується тим, що головне слово потребує залежного для повноцінного розкриття свого значення (*kpić z sąsiada*, *myślimy o sukcesie*). Напівсильне керування займає позицію між сильним і слабким: залежне слово не є абсолютно необхідним, але значно уточнює, доповнює або конкретизує значення головного, часто вказуючи на адресата дії. Слабе керування передбачає факультативність зв'язку між компонентами, де залежне слово може бути присутнім або відсутнім (*radість peremogi*, *widzieć drzewo*) [12, с. 36-37].

В українській та польській мовах часто трапляється варіантність або синонімія форм керування, проте вони здебільшого розходяться, коли змінюється головний член словосполучення. Бувають також випадки, коли в одній мові є варіантність керування, а в іншій – ні. Наприклад, *просити кави* / *каву* // *prosić kawy* / *o kawę*. Варіантність керування в обох мовах нерідко пов'язана зі зміною значення. Наприклад, в сучасній українській мові дієслово «тужити» завжди вживається з прийменниковими формами «за ким / чим». Натомість його польський еквівалент « *tęsknić*» має варіанти валентності, що тягнуть за собою зміну значень [7, с. 577-578].

Синтаксичні розбіжності між українською та польською мовами часто зумовлені різними вимогами дієслів до відмінкових форм. У польських словосполученнях часто використовується давальний відмінок, тоді як в українській мові ці дієслова керують іншими відмінками або прийменниковими конструкціями: *przerwać (komu?) mówcy* – *переривати (кого?) мовця*, *odebrać (komu?) dziewczynce zabawkę* – *забрати (у кого?) у дівчинки іграшку* [8, с. 236].

Н. Місяць зазначає, що між українською та польською мовами існують відмінності у формах прямого додатка. В українській мові він може бути виражений як у формі родового, так і знахідного відмінка (наприклад: «писати лист» або «писати листа»). Навіть при запереченні обидві форми допускаються, хоча родовий відмінок вживається частіше. Проте, у польській мові при запереченні граматично коректним є винятково родовий відмінок, наприклад: «*Tylko weseli studenci do strachu nie mieli chęci*» [9, с. 30].

Зіставний аналіз безприйменникових дієслівних конструкцій в українській та польській мовах показує, що багато польських дієслівних словосполучень контрастують з українськими за своєю структурою, вимагаючи або безприйменникового, або прийменникового оформлення. Наприклад: *аплодувати комусь* (укр. давальний) // *oklaskiwać kogoś* (пол. знахідний), *адресувати кому* (укр. давальний) // *adresować do kogoś* (пол. *do* + родовий). Це свідчить, що українські дієслівні словосполучення із залежним словом у давальному відмінку часто відповідають польським аналогам із формою родового або орудного відмінків, які можуть бути як безприйменниковими, так і прийменниковими [5, с. 29].

Аналіз зв'язку керування виявляє як схожі риси, так і суттєві розбіжності. Хоча деякі словосполучення мають подібну структуру (наприклад, *просити кави* // *prosić kawy*), відмінності проявляються значно частіше, особливо у використанні відмінкових форм. Ці розходження зумовлені багатозначністю дієслів, які в кожній мові вимагають різних відмінків. Прикладом є «*ризикувати життям*» (орудний відмінок в українській) / «*ryzykować życie*» (знахідний відмінок у польській). Крім того, польська безприйменникова конструкція може мати український прийменниковий відповідник, і навпаки (*просити квиток* (без прийменника) / *prosić o bilet* (з прийменником) або *належати комусь* (без прийменника) / *należać do kogoś* (з прийменником)). Ці синтаксичні відмінності підкреслюють унікальність кожної мови, попри їхню близьку спорідненість [5, с. 29].

Прилягання (Związek przynależności) – це тип підрядного синтаксичного зв'язку, що характеризується відсутністю граматичної залежності між головним і залежним словом. Тут залежне слово, як правило, є незмінюваною частиною мови (прислівником, інфінітивом, дієприслівником) і приєднується до головного слова лише за змістом та інтонацією, уточнюючи або характеризуючи його дію чи ознаку [10, с. 46]. Наприклад: *читати вголос* // *czytać głośno*, *дуже швидко* // *bardzo szybko*, *готовий допомогти* // *gotów pomóc*.

Прилягання із залежним прислівником вирізняється унікальним характером граматичного зв'язку. На відміну від випадків із залежними іменниками, тут відсутні морфологічні засоби вираження, оскільки прислівник є незмінною частиною мови. Натомість синтаксична взаємодія між головним словом і залежним прислівником базується передусім на семантичному співвідношенні цих компонентів. Цей тип прилягання зазвичай вважається слабким зв'язком. Конструкції із залежним прислівником в одній мові переважно мають аналогічну форму в іншій – *завжди щасливий // zawsze szczęśliwy, дуже гарний // bardzo piękny*. Часом, попри семантичну близькість, словосполучення із залежним прислівником можуть мати іншу структурну реалізацію (*знаходиться позаду // znajdować się z tyłu, писати зранку // pisać od rana*). У випадках, коли в українській мові відбувається злиття прийменника та іменникової форми, утворюється прислівник. У польській мові цей процес не відбувся, тому подібні конструкції залишаються окремими словами або прийменниковими виразами [6, с. 24-25].

Відмінності в синтаксичних зв'язках між українською та польською мовами також спостерігаються, коли польське речення містить дієприкметник і залежний від нього прислівник із префіксом *na-* та суфіксом *-o*. Українські відповідники в таких випадках матимуть іншу структуру – *Sos był ugotowany na gęsto // Соус мав густу консистенцію*. Крім того, польська мова має специфічну особливість уживання прислівника *тоспо* з якісними прикметниками відносного походження. Це нетипово для української мови [7, с. 600].

У формально-синтаксичному плані, дієслівно-інфінітивні та прикметниково-інфінітивні сполучення об'єднані сильним приляганням, оскільки значення основного члена є інформативно недостатнім і потребує доповнення. Головне слово в цих структурах завжди вказує на потребу, готовність чи здатність до виконання певної дії. Тіснота таких поєднань з інфінітивом призводить до того, що в межах речення вони виступають як цілісний синтаксичний компонент (наприклад: *важко зрозуміти // trudno zrozumieć*) [12, с. 42-43].

Словосполучення із залежним інфінітивом часто ідентичні за формою, як-от: *хоче бачити // chce widzieć, намагається допомогти // stara się pomóc*. Однак, є й випадки розбіжностей: *мета досягти // cel do osiągnięcia; право обирати // prawo wyboru*. Семантика ад'єктивно-інфінітивних моделей переважно передає об'єктивно-означальні відношення з конотацією обмеження, що підтверджується синонімічними парами: *схильний вірити – схильний до віри; gotowy ruszyć – gotowy do ruszenia* [7, с. 601].

Висновки. Здійснене дослідження словосполучення як синтаксичної одиниці в українській та польській мовах виявило спільні та відмінні риси, що обумовлені еволюцією когнітивних процесів та історичним розвитком мов. З огляду на тривалий період вивчення словосполучення, починаючи від усвідомлення семантичних зв'язків між лексичними одиницями до сучасних лінгвістичних концепцій, можна стверджувати, що ця синтаксична одиниця залишається важливим об'єктом синтаксису.

Аналіз трьох основних видів підрядного зв'язку – узгодження, керування та прилягання – дозволяє зробити такі висновки:

Узгодження (*Związek zgody*) є поширеним типом зв'язку в обох мовах, де залежне слово приймає граматичні форми головного. Проте, виявлено суттєві відмінності в неповному узгодженні, зокрема у формах множини. У польській мові спостерігаються особливі випадки узгодження з іменниками, що позначають групу осіб, що вимагають множинної форми прикметників, на відміну від української. Типологія співвідношень між субстантивними словосполученнями з прикметниками наочно демонструє як семантичну та структурну близькість, так і суттєві розбіжності, включаючи різні внутрішні форми ад'єктивів, варіантність/безваріантність, відмінні синтаксичні структури, описові конструкції та лексикалізовані відповідники.

У керуванні (*Związek rządu*) виявляємо значну кількість розбіжностей між українською та польською мовами. Хоча обидві розрізняють безпосереднє та посереднє керування, а також сильне, напівсильне та слабке керування, численні приклади демонструють різні вимоги до відмінкових форм. Часто польські дієслова керують давальним відмінком, тоді як українські відповідники вимагають інших відмінків або прийменникових конструкцій (наприклад, *przerwać (komu?) mówcy* – *переривати (кого?) мовця*). Також існують відмінності у формах прямого додатка та у використанні прийменникових та безприйменникових конструкцій, що підкреслює унікальні синтаксичні вимоги кожної мови, незважаючи на їхню спорідненість.

Прилягання (*Związek przynależności*), що характеризується відсутністю граматичної залежності між головним і залежним словом, представлене в обох мовах. Хоча багато конструкцій із залежним прислівником мають аналогічну форму, спостерігаються випадки, коли українські прислівники, утворені злиттям прийменника та іменника, мають у польській мові окремі слова або прийменникові вирази. Особливостями є використання дієприкметників із прислівниками на *na-* та *-o*, а також вживання прислівника *tosno* з якісними прикметниками відносного походження, що нетипово для української мови. У випадку дієслівно-інфінітивних та прикметниково-інфінітивних сполучень виявлено тісне

прилягання, що зумовлює їх функціонування як цілісних синтаксичних компонентів у реченні. Хоча багато таких словосполучень ідентичні за формою, проте різниця виявляється у різній семантичній передачі відношень. Отже, порівняльний аналіз типів синтаксичного зв'язку у словосполученнях української та польської мови чітко демонструє, що, попри спільне слов'янське коріння та наявність універсальних лінгвістичних механізмів, кожна мова виробила власні, унікальні синтаксичні особливості, які проявляються на всіх рівнях аналізу: від морфологічних особливостей узгодження до семантико-синтаксичних особливостей керування та прилягання. Розуміння цих розбіжностей є критично важливим для глибокого вивчення обох мов, їхнього викладання та практичного застосування, а також для подальших зіставних лінгвістичних досліджень.

Література:

1. Вихованець І. Граматика української мови. Синтаксис. Київ : Либідь, 1993. 365 с.
2. Волох О. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вища школа. Головне вид-во, 1989. 334 с.
3. Гнатюк Л., Бас-Кононенко О. Українська мова. Особливості практичного застосування. Київ, 2006. 259 с.
4. Дудик П., Прокопчук Л. Синтаксис української мови: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Зелінська М. З., Фендак Д. Р. Синтаксичний зв'язок керування у польській та українській мовах (на прикладі вербальних словосполучень). Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологія. 2023. Вип. 20. С. 26–30.
6. Кононенко І. Семантико-синтаксичні відношення неядерних компонентів речення. Вісник Прикарпатського університету. Серія «Філологія», вип. V, Івано-Франківськ, 2000. С. 24–28.
7. Кононенко І. Українська та польська мови: контрастивне дослідження / Język ukraiński i polski: studium kontrastywne (укр./пол.). Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012. 809 с.
8. Кравчук А. Лексикологія і культура польської мови. Том 2: Культура мови. Київ, 2011. 520 с.
9. Місяць Н. Теоретичні засади навчання українців синтаксису польської мови. Українська полоністика. Вип. 11. 2014. С. 26–34.
10. Слинько І., Гуйванюк Н., Кобилянська М. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання: навч. посіб. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Чернобров Ю. Особливості формування термінології словосполучення в українському мовознавстві. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2014. № 791. С. 175–180.
12. Шульжук К. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.
13. Klemensiewicz Z. Skupienia czyli syntakyczne grupy wyrazowe, Kraków, 1948. S. 11–12.

References:

1. Vykhovanets, I. (1993). Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys. [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. Volokh, O. (1989). Suchasna ukrainska literaturna mova: Morfolohiia. Syntaksys [Modern Ukrainian Literary Language: Morphology. Syntax]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
3. Hnatiuk, L., & Bas-Kononenko, O. (2006). Ukrainska mova. Osoblyvosti praktychnoho zastosuvannia [Ukrainian language. Peculiarities of practical application]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Dudyk, P., & Prokopchuk, L. (2010). Syntaksys ukrainskoi movy [Syntax of the Ukrainian language]. Kyiv: VTs «Akademiiia» [in Ukrainian].
5. Zelinska, M. Z., & Fendak, D. R. (2023). Syntaksychnyi zv'iazok keruvannia u polskii ta ukrainskii movakh (na prykladi verbalnykh slovospoluchen) [Syntactic government in Polish and Ukrainian (on the example of verbal collocations)]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiiia». Seriiia : Filolohiia – Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». Series: Philology, 20, 26–30 [in Ukrainian].
6. Kononenko, I. (2000). Semantyko-syntaksychni vidnoshennia neiadernykh komponentiv rechennia [Semantico-syntactic relations of non-nuclear components of a sentence]. Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriiia «Filolohiia» – Bulletin of Prykarpattia University. Series «Philology», V, 24–28 [in Ukrainian].
7. Kononenko, I. (2012). Ukrainska ta polska movy: kontrastyvne doslidzhennia / Język ukraiński i polski: studium kontrastywne [Ukrainian and Polish languages: a contrastive study]. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego [in Ukrainian/Polish].
8. Kravchuk, A. (2011). Leksykologhiia i kultura polskoi movy. Tom 2: Kultura movy [Lexicology and culture of the Polish language. Volume 2: Culture of language]. Kyiv [in Ukrainian].
9. Misiats, N. (2014). Teoretychni zasady navchannia ukraintsiv syntaksysu polskoi movy [Theoretical foundations of teaching Ukrainians the syntax of the Polish language]. Ukrainska polonistyka – Ukrainian Polonistics, 11, 26–34 [in Ukrainian].
10. Slynko, I., Huiwaniuk, N., & Kobylyanska, M. (1994). Syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy: problemni pytannia [Syntax of modern Ukrainian language: problematic issues]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
11. Chernobrov, Yu. (2014). Osoblyvosti formuvannia terminolohii slovospoluchennia v ukrainskomu movoznavstvi [Peculiarities of forming collocation terminology in Ukrainian linguistics]. Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politehnika». Seriiia «Problemy ukrainskoi terminolohii» – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series «Problems of Ukrainian Terminology», 791, 175–180 [in Ukrainian].
12. Shulzhuk, K. (2004). Syntaksys ukrainskoi movy [Syntax of the Ukrainian language]. Kyiv: VTs «Akademiiia» [in Ukrainian].
13. Klemensiewicz, Z. (1948). Skupienia czyli syntakyczne grupy wyrazowe [Clusters or syntactic word groups]. Kraków, 11–12 [in Polish].